

MALI ISTRANIN

Zaista se još nikad nije dogodilo, da nakon ernog i krvavog Velikog Petka ne bi svanuo i radostan dan slavnog Uskrsnuća!

Sretan Uskrs!

Aleluja!

Iz trave digli glavu cvjetići
i raduju se suncu proljetnom,
po zraku lete već leptirići
veseleć se životu presretnom;
i stari panj se eto prenue
iz mrtvila, iz svoga zimskog nuja
zelenilom se sav odjenuo
i ko da tiho šapće: Aleluja!

I silno se je more smirilo
i tiho ljubi svoje kamenje,
a sunce ga tetošit primilo
i stvara po njem zlatno prstenje;
i vjetrić blag u dalj uminuo,
ni daška nije čuti, niti zuja,
po svemiru se mir rasplinuo,
a samo zvono zvoni: Aleluja!

I oblaci po nebu visokom
obavili se svjetlom rumenim,
i grmići po svijetu širokom
zaodjeli se ruhom šarenim;
vrelašca usred šume lagodne
romone tiho u sto slatkih struja
a svaki uzdah majke prirode
zahvaljuje se Bogu: Aleluja!

I ljudi rajsku slast uživaju,
rješavajuć se zemskih okova;
a samo mrtvi slatko snivaju,
al život bruji i vrh grobova;
jer mjesto njih se tiho pojavlja
miloduh ruže, pjesmica slavuja
i mjesto mrtvih žive pozdravlja:
Uskrsnut ćemo jednom: Aleluja!

Uskrsnut ćemo! Vječne i istine,
što razgoni nam misli žalobne,
da život ipak posvema ne gine
pred veličanstvom smrti zlokobne.
Života himnu pjeva pobjednu
i trn i evijet i dašak i oluja
budućnost kažu nam nedoglednu
o Uskrsu: Hosana! Aleluja!

August Harambašić

Pozdrav proljeću

Opet svanu milo pramaljeće,
Poput raja mirisno i cvjetno,
Zdravo da si, umiljato cvijeće,
Zdravo da si, sunašce proljetno.

Rasevjetala drveta, šljivici,
Sva se narav novim ruhom kiti,
Cvijećem sitnim rese se travnici,
Gore, brda, luzi sjenoviti.

Tebe duša moja davno žudi,
Srce moje sretno sad je znaj,
Miljem srećom napunjaš mi grudi,
Ti mi stvaraš na tom svijetu raj.

Milopojka zapjeva na grani,
Da veliča tve ljepote čari,
Oj proljeće, tako svedj mi svani,
Za bol tada duša mi ne mari.

Viktor Rudolf

Četrdesetgodišnjica Družbe Sv. Ćirila i Metoda

Ove se godine navršava četrdeset godina, otkako je u Istri osnovana jedna velebna organizacija, koja bijaše okupila u svoje redove sve što je bilo čestita, plemenita i idealna u našem narodu. Ta se je organizacija zvala Družba Sv. Ćirila i Metoda, a osnovana je god. 1893. sa sjedištem u Opatiji, tom najljepšem biseru naše Istre. Naš se narod u Istri nalazio u to vrijeme u jeku najvećih borbi za svoje narodne pravice. Austrijske vlasti, bojeći se snage probudenoga slavenstva, nastojale su svim silama, da narodni pokret na jugu, a najpače u Istri uguše. U tom su se cilju obilno služile Talijanima iz nekih istarskih primorskih gradića, kojima bijahu dale svu vlast nad našim življem. A ona šačica talijanske gospode znala je vrlo dobro da će izgubiti svoju vlast onoga časa, kad se hrvatski narod u Istri probudi, osvijesti i prosvijetli, pa je zato uz pomoć njemačkih gospodara tlačila narod gdje god bi stigla, upropaštavala ga gospodarski na najnepošteniji način, branila njegovim sinovima pristup u javne službe, nije im htjela dati ni jedne škole, samo da narod ostane što dulje neuk, zapušten i neprosvijetljen.

Upravni odbor Kluba Ćirilo-Methodskih zidara u Zagrebu god. 1894.
Stoje: Dr. Štunić, Levin Polc, Milan Kućera, Mirko Oršanić, Albert Stättler
Sjede: Milan Ogrizović, Vjekoslav Spinčić, Predsj. Kornitzer, Dragutin
Freudenreich, Ratković

U tom odsudnom času, kad je već izgledalo da bi narod naš, nemoćan i siromašan, mogao podleći sili, osnovano je društvo, koje je imalo da se suprotstavi i svemoćnim njemačkim gospodarima, koji su od lijepe naše Istre htjeli stvoriti nekakav oesterreichisches Küstenland, i šačici tali-

janske gospode koja su htjela da Istra bude njihovom domenom. Osnovana je Družba rodoljuba sa svrhom da našem narodu u Istri dade sama škole. koje mu tudi gospodari uporno uskraćivahu. Za zaštitnike uzela je sebi slavenske prosvjetitelje svetu braću Ćirila i Metoda.

Istrani su i sami znali, da se bez pomoći ostale svoje braće ne će moći odhrvati premoćnijim gospodarima, zato su zazvali u pomoć braću s ove strane Učke i Velebita. Braća kao prava braća najspremnije su se odazvala očajničkom krikom potlačene braće u Istri. Za najkraće vrijeme osnovala su se rodoljubna društva, koja su imala zadaću da pomažu istarske Hrvate u borbi proti tudincima. U svakom mjestu, u svakom selu, svakom prigodom i u svakoj zgodi sabiralo se za Družbu i za hrvatske škole u Istri. Bila je to jedna od najveličanstvenijih patriotskih akcija što ju povijest pamti. Diljem čitave Domovine u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i dr., na svakoj se zabavi, na svakoj priredbi, na svakom sastanku, u svakoj gostioni sakupljalo za Istru. Mala djeca po svim školama donosila bi svakog dana učitelju po koji novčić, odricala se igrački, a nekoja čak i kruha, samo da bi se moglo što više novaca nakupiti za škole njihovoj istarskoj braći.

Uspjeh je bio izvanredan. Družba je stala graditi po svim istarskim selima svoje škole. Na tisuće je malih Istrana zanosno pjevalo po tim školama svoje pjesme budnice i davorije u svom materinjem jeziku. Do sedam stotina lijepih škola zabijelilo se po istarskim selima, na stotine je tisuća malih istarskih Slavena progledalo, osvijestilo se i spasio rodu svom i narodu.

Družba je Istru preporodila. Istra je bila spašena. A sada, kad je već jednom probudena i osviještena, sada se više neda otuđiti. Glave padaju, ali se odnaroditi nedaju.

U rodoljubnom, požrtvovnom i nesebičnom radu za Istru glavni je grad Zagreb prednjačio. U njem se samom svake godine sakupilo do sto tisuća zlatnih kruna. Već god. 1894. osniva nekoliko poletnih rodoljuba Klub Ćirilo-Methodskih zidara, koji je razvio zamjernu djelatnost. Na našoj slici vidimo agilne članove upravnog odbora toga kluba.

Duša toga kluba i jedan od najrevnijih prijatelja Istrana bio je građevni poduzetnik Kornitzer. On je sam plaćao svaki mjesec članarinu za tri stotine članova to jest 300 zlatnih kruna. O svom je trošku uredio najprije panoramu, a malo zatim i prvi kinematograf u Zagrebu, kinematograf Ćirilo-Methodskih zidara, čiji je sav prihod išao u korist Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Tajnikom je kluba bio glumac Dragutin Freudenreich, koji je u zajednici s poletnim mladim sveučilištarcima organizirao sabiranje po gostionama. U svakoj pa i najzabitnijoj gostioni visjela je limena kutijica s napisom: »Za hrvatske škole u Istri«. Dva su odbornika svakog mjeseca išla otvarati kutijice. Građani su se u svojoj ljubavi za Istru siroticu pokazali zaista velikima: u nijednoj kutiji nije nikada bilo nadeno manje od 100 forinti.

Kako u Zagrebu, tako je bilo i po ostalim gradovima i mjestima u svim hrvatskim zemljama. Tako je god. 1907. načelnik Splita Dr. Trumbić sam sabrao 50.000 zlatnih kruna i poslao ih Družbi u Istru. U Sisku su školska djeca ctkidajuć si od ustiju svake godine sabrala po 1000 zlatnih

kruna, što je u ono doba bio čitav imetak. A tako i u svim drugim gradovima: Karlovcu, Varaždinu, Brodu, Zemunu, Zadru i dr.

Minulo je četrdeset godina. Družbe naše davno već nema. Nad našom je sunčanom Istrom prohujio strašan orkan i uništio sve, u prah satro sve dugogodišnje napore i žrtve najvrijednijih i najplemenitijih sinova našega naroda. Svi žuljevi milijuna naših najčestitijih rodoljuba odoše u dim. Svi oni siromašni novčiči stotina tisuća djece diljem domovine bačeni su u tutanj. U onim bijelim, čistim kućicama, Družbinim školama širom Istre, danas više ne odjekuje naša pjesma, ne čuje se naša riječ. Tudi učitelji, bogzna otkale iz Sicilije i Kalabrije doklaćeni, bane se po njima i odnarođuju dječicu našu....

Prije nekoliko sam dana zapao u donjoj Ilici u jednu od onih starih gostiona u Zagrebu, u kojoj su nekad dobri građani s mnogo ljubavi punili škrabice »za hrvatske škole u Istri«. U uglu sjedio je mio starić. Jedan od onih, — rekoše mi — koji je nekoć s puno zanosa te škrabice postavljao. Glumac Dragutin Freudenberg. Sjedoh k njemu i zamolih ga da mi priča o onim lijepim danima. Duša od čovjeka, umalo što ne zaplaka. »Jadna naša Istra, što li smo sve za nju dali, što sve žrtvovali, samo da je spasimo sebi i rodu svome, a eto kuda ode muka naša«. I sliku mi je dao koju ovde donosimo. Hvala mu za sve, što je učinio za dragu Istru našu. Hvala i svim onima, koji su uz njega s mnogo mladenačkog zanosa za svetu stvar radili. Hvala i svim onim drugim znanim i neznanim pregaocima diljem čitave lijepe domovine naše, koji su ma što za Istru žrtvovali.

E. R.

Radoslav Kovač

Na vrelu mladosti

Podemo li jednom od ulica koje vode izvan grada vidjećemo da su kuće što dalje od središta sve manje i manje dok se konačno ulica ne svršava s malim kolibicama u kojima stanuje puka sirotinja. U jednoj od tih potleušica stanovalo je dvoje staraca: nekadašnji sluga Andrija sa ženom Klarom. U mladosti služili istoga gazdu. Tamo se zavoljeli i vjenčali. Štedili su cio život i skucali tek toliko da su mogli kupiti ovaj kućerak s krpicom vrta uzanj. Životarili su oskudno. Novaca nijesu imali a oboje je bilo staro, bolesno i nesposobno za rad. Starca Andriju mučila kostobolja i neduha, a žena mu Klara veći dio dana preležala stenjući na krevetu. Nije čudo da je starom Andriji dosadio život. Kad je jednog dana otišao u planinu da nabere suharaka i sav izmučen i zadihan sjeo na snop granja da se odmori dugo se davio kašljem a kad ga je kašalj malo popustio primio se obim rukama za glavu i očajno jaukac: »Bože, Bože! Ili mi pomozite ili me riješite tih muka!« Sav se zamislio pa nije primjetio kako se za njim pojavila ljupka, mlada žena, u bijeloj haljini opasana zlatnim pasom te se prestrašeno trgnuo kad mu je rekla: »Vila sam ove planine. Čula sam tvoje uzdisaje i hoću da ti pomognem. Reci što želiš!« Starac Andrija baci se pred njom na koljena i držećim joj glasom zahvaljivao. »Na čemu hvališ čovječe, ta još ti nijesam pomogla. Reci brzo što želiš!«

»Kad si tako dobra, o prebijela vilo, molim te povrati mi mladost i zdravlje!«.

»Dobro« reče vila. »Otiđi na mladu nedelju prije jarkog sunca u ovu planinu. Potraži u najvišim visovima malo jezerce u kojemu dvije vitke breze ogledaju svoj stas. U tom se jezercu okupaj onog časa kada vidiš da se sunce rada a onda gutni nekoliko kapi te vode. Od svake kapi bićeš mladi godinicu dana.« Kao dašak nestane vile među vrsima jela a starac ode kući. Mislio je kako će se veseliti njegova Klarica kada dođe kući kao mlad momak, kakav je bio pred 50 godina, pa joj objesno namigne crnim ufitiljenim brkom kao onda kada se prvi put zagledala u njega.

Svojoj Klarici nije ni riječi o tome govorio jer je mislio rugaće mu se da se napio.

Na mladu nedjelju, rano još za sumraka, obuče se u svetačko ruho i pođe u planinu. Žurio se u koliko su ga njegove staračke kosti mogle nositi. Zašao je u planinu i verao se uskim, šumskim puteljkom. Spoticao se o golo žilje s kojega je bujica isprala zemlju. Svaki je čas sustao da odahne pa se opet požurio dalje da ga sunce ne prevari. Kad je bio na vrhuncu dizala se kao paučina tanka, bijela maglica u vis i tamo se rasplinula.

Ogledavao se čas lijevo, čas desno, dok ne opazi na maloj šumskoj čistini dvije breze i pode onamo. Među njima modriilo se malo jezerce, prozirno da mu je zagledao do dna. Upravo je izlazilo sunce i bacalo kose, blještave zrake na lazurnu površinu jezerca. Brzo se svuče i zagazi do pasa u vodu i sav se opere. Osjećao je kako mu žilama struji jače krv te se vraća mladenačka snaga. Zgrabi šakom malo vode, nadnese je nad usta i oprezno srkne nekoliko kapi. U bistroj površini jezerca ogledavao je svoje lice i vidio kako lagano nestaju staračke bore i ono poprima glatki mladenački izgled. Sijede mu brčine poerniše. Skočio je iz vode kao mladić, brzo se obukao i potrčao kući šumskim puteljkom. Kad je ostala mrzovoljna. Zavidjela mu je na mladosti i zdravlju pa mu je izvukla iz kuće i srdito mašući štapom tjerala koke iz vrta.

»Dobro jutro, babo!« nazva joj veselo. Klara raširi oči, prekrsti se od čuda, odbaci batinu i vrisne »Nečastivi«. Odjuri u kuću i brzo zaključa za sobom vrata. Dugo je lupao, zvao je milim imenima ali Klara ne otvara. Tektamo negdje o podne otvore se oprezno vrata a iza njih bojažljivo izviri Klara. U ruci je držala grančicu sa svetom vodom, škropila ga njome i govorila: »Iš, nečastivi, iš!« a kad je vidjela da nečastivi ne mijenja svoj lik upita ga: »Svaka krštena duša hvali Boga; hvališ li ga i ti?« Andrija se nasmije: »Nisam ja nečastivi već tvoj Andrija onakav kakav sam bio u mladosti«,

Još uvijek pravo ne vjerujući pusti ga Klara u kuću ali je za svaki slučaj pridržala grančicu sa svetom vodom u ruci.

»Moj je Andrija imao na ledima crnu znamenku. Skidaj košulju da vidim imaš li je i ti?« Andrija poslušno skine i Klara prepoznala znamenku. On joj ispriča kako se pomladio i Klara se malo smirila ali je ostala nepovjerljiva prema njemu.

Prolazili su dani. Andrija je polazio dnevno u grad na nadnicu, zasluživao paru i donášao Klari razne milošte da je udobrovolji ali ona

je ostala mrzovoljna. Zavidjela mu je na mladosti i zdravlju pa mu je dnevno predbacivala da je vilu molio samo za sebe a na nju da je zaboravio. Jednog mu dana reče: »Odlazi u planinu, potraži vilu i zamoli je da i mene pomladi. Tada ćemo oboje sretno živjeti kao u mladosti«.

Poslušala je muž ode u goru na ono mjesto gdje je prviput ugledao vilu i zavikne: »Gdje si, dobra vilo!«. Dolepršala vila iz oblaka: »Što me trebaš?«.

»Pomozi mi, po Bogu sestrice! Vratila si mi mladost i zdravlje ali nemam zadovoljstva. Mlad sam a baba mi stara. Dnevno me grize, da sam samo na sebe mislio a na nju sirotu sasama zaboravio. Poslala me da te umolim bi li htjela i nju pomladiti«.

»Neka učini kao i ti pa će se pomladiti« reče vila i nestane je.

Uoči mlade nedelje napekla Klara raznih kolača, poslaga ih u košaru, metnula i dvije boce vina. Ostaće cijeli dan u planini da proslave povratak mladosti.

Zorom krenu u planinu. Andrija je u jednoj ruci nosio košaru a o drugu se podupirala Klara. Teškom mukom dovuče je do vrhunca. Baba se bojala da je ne prevari sunce pa je još prije njegova ishoda zašla u jezerce i cvokoćući zubima čekala njegov izlazak. Granulo je i željkovano sunce. Klara se brzo oprala, zagrabila obim šakama vode i prije nego je Andrija mogao zapriječiti lakomo je progutala. Časom se pretvorila u malo čedo. Skoči Andrija i izvuče čedance iz vode da se ne utopi, zamota ga u haljine i ponese kući. Putem ga sretali ljudi i pitali otkuda mu to dijete a on svima odgovarao: »Pa to je moja žena«.

»Hahaha« smijali se ljudi. »Siromah, razvođenila mu se pamet« i kolutali rukom pred čelom.

Muku mučio Andrija s djetetom nedjeljicu dana. Napustio i posao radi djeteta. Nema mira od djeteta ni od susjeda. Dolaze znatiželjni susjedi, čudom se čude, krstom krste, klimaju glavama i sve jedan drugome šapćući izilaze. A Andrija je svakom govorio: »Gledajte, ljudi Božji, ovo derište. To mi je bila žena. Znali ste je dobro, mnogo vas je puta ošinula svojim ostrim jezikom a nije bogme ni mene štedila. Iz lakomosti gutnula je na vrelu mladosti suviše vode i postala malo čedo. Imadem s njom pune ruke posla. Uradi sve u kući i oko kuće pa se brini još i za to malo dijete, znadete i sami da je to teško za mušku glavu. Smilujte se! Uzmite to dijete sebi na brigu, pošteno ću vam plaćati«.

Tako je govorio svakome ko mu je od susjeda dolazio u kuću, a oni bježali iz kuće i vani jedan drugome govorili: »Siromah. Smele mu vile pamet«.

Andrija patio dalje a kad mu dozlogrdilo uzeo dijete na ruke i pošao u goru. Dozivao je vilu: »Sestrice, dobra vilo, javi se!« Javila se vila iz oblaka: »Što me opet trebaš, čovječe? Nijesam li ti svaku želju ispunila?«, »Sreća moja, bijela vilo, da mi ih ispunila nijesi. Nesretan sam bio onako, a ovako još nesretniji. Molim te, ispunij mi samo još jednu želju. Učini nas opet starcima«.

»Znala sam da ćeš se pokajati. Pogledaj oko sebe. Sve je prolazno. Jedan se život rada a drugi trne. Samo ti si htio da budeš vječno mlad«.

Suha grančica otkinula se sa stabla i lagano ga okrzla po ramenu a njemu se učini da ga se vila dotakla rukom.

Probudio se: »Bože, starost je starost. Čovjek se brzo umori, gdje god zaspi i muče ga strašni snić.

Uzdahne starac Andrija, zabaci suharje na pleća i odgega kući.

Domaće ognjište

Gradska djeca nijesu nikada osjetila onoga čara, one posebne topline, koju ne može da pruži nikakva bogato opremljena i ornamentima iskićena peć u gradskim kućama, a još manje najmoderniji uređaji centralnog grijanja. Taj čar, tu posebnu toplinu može se osjetiti samo uz ognjište. I zato je našim djedovima i pradjedovima kućno ognjište bilo najveća svetinja. A i svi mi, koji smo u ogromnoj većini izišli iz seljačke kolibe, s nekim se neopisivim čeznućem sjećamo na kućno ognjište, oko kojeg smo u najmladim godinama, sjedeći na krilu djedu, baci, ocu ili majci, proživjeli toliko lijepih, toliko ugodnih časova.

Vatra je pucketala, ugljovlje se žarilo, a omašni panj lagano dimio, dok smo mi ši-

rom otvorenih očiju slušali lijepe priče iz drevnih vremena, priče, koje su tako ugodno tekle i romcnile iz ustiju djedova naših ili baka starih. Što li sve nijesu ta naša draga topla ognjišta čula! Kako mi, tako su i oči naši i djedovi, prije mnogo, mnogo godina sjedili za tim istim ognjištima, prepričavali unučadi svojoj jade i nevolje prćelosti, svoje muke i borbe i svoje sretne i svijetle dane. Sva se povijest naša uz ta ognjišta stara odigrala.

Donosimo sliku tipičnog jednog našeg istarskog ognjišta, sa svim kuhinjskim orudem oko njeg. Kome se od nas, prćgnana braćo istarska, mlada i stara, ne će oči suzama orositi, kad ga pogledamo. To naše lijepo i drago i tako toplo domaće ognjište... Mnogo je danas cpustjelo, na mnogome je sveta vatra prestala da gori. Ali to neće potrajati vječno. Neugasiva vatra ljubavi do tih starih domova naših, do tih drevnih ognjišta naših, nije ugasila, ona gori vječnim plamom u našim srcima i mi ćemo je na ognjištima našim starim jednoga dana ponovno raspaliti. A dotle neka nam Bog očuva ta stara opustjela slavenska ognjišta naša.

E. R.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Put po nepreglednim pustarama, šikarama i beskonačnim poljanama nije bio baš ugodan. Klok i Jožić jašili su na jednom konju, a naš Primorac lovac na divljač, na drugome. I koješta su međusobno razgovarali, pričali o starom kraju, o lijepoj Istri, sretnoj Jugoslaviji, i nevoljama i mukama naših iseljenika, koji ostaviše stari kraj. Da se prehrane, lovili su putem raznu divljač, ispekli je na ražnju i obilno se gostili. Klok je bio majstor u hvatanju ptica. Popeo bi se na kakvo stablo i bistrim svojim okom promatrao oko sebe ne bi li gdje ugledao na grani kakvu lijepu i tustu pticu, a onda smuk! ko strijela na uju i već se je koprcala u njegovim šapama, a malo zatim bila je već na ražnju, koji je s mnogo spretnosti, vrtio naš Jožić.

Ali sad su već nekoliko dana lutali po pustim poljanama, gdje nije bilo ni ptica ni zečeva, ni druge divljači. A jesti je ipak trebalo. Što će? Valjalo je uhvatiti kakvog bivola, skinuti mu kožu i ispeći kakvu pečenkiću. Ali gdje ćeš naći bivola, kad su ih crvenokoži Indijanci rastjerali na sve strane.

Ali eto sreće iznenada. U velikoj se daljini uzvitlala prašina. Malo zatim eto ti jednog prekrasnog bizona, koga su neki Indijanci na brzim mustangima tjerali sve u šesnaest, a ni za boga da ga uhvate. Vanredno im je spretno izmicao. »Klok, udri za njim! Jožiću, potjeraj ga eto nam masne pečenke!« kliktao je Primorac, divlji lovac, i zaletio se na svom konju za bizonom. Uzalud! Bizon je bježao ko strijela, pa ga nije bilo nikako moguće uhvatiti.

U to se Klok odvaži i u nekoliko skokova eto ga kraj bivola, pa da će mu skočiti za vrat, kad li se bik razbjesni pa udri na Kloka. I bio bi ga probo rogovima za tren oka, da mu se Klok nije ugnuo. A Klok nalazeći se u smrtnoj opasnosti ugibao se skačući sad desno, sad lijevo, bik za njim i sad će na da ga probode. Ali Klok, prefrigan ko uvijek, opazio jedno stablo i u tren se oka popeo na nj, dočim je bizon zaletivši se strahovitom snagom udario glavom tako snažno o drvo da mu je odmah lubanja pukla. To se, uostalom najbolje vidi na slici.

A Klok vidjev da je bizon nastradao slavodobitno side s grane i s jednom se toljagom u ruci postavi kraj svoje žrtve kao da govori: jeste li me vidjeli junačinu, kako sam ga odalamio?

U to se bijahu već približili Indijanci, a stigao je međutim i Jožić s lovcem Primorcem. Da ste sad vidjeli oduševljenje Indijanaca. Njihov vođa skinuo je s glave svoju perjanicu i natakao je Klocku. »Ti si junak«, rekao je, koji si sve bez oružja i bez lasa, tako majstorski ubio ovog divljeg bizona. Od sada si naš prijatelj i brat«.

Nato su oderali kožu bizonu i priredili sjajnu gozbu. Dugo su se veselili i zabavljali. Iza toga siti i zadovoljni uzjahaše opet na konje, pa krenuše svaki na svoju stranu. Da vam je bilo vidjeti Kloka, kako se junački protegao na svom konju, zakićen indijanskom perjanicom, kao kakav vrhovni poglavica.

Eh, baš je junak taj Klok. Majstor da mu nema para.

R A Z N O

Cedri na Libanonu. »I tada sagradi Salamon velebni hram i obloži ga cedrovinom s Libanona«. Tako ste i vi jamačno čitali u biblijskoj povijesti i saznali ste da je Libanon visoko gorje u Palestini. U tom gorju rastu nepregledne šume ponosnog cedra, orijaškog vječno zelenog drveta, koje divno miriše. Cedrovina je neobično čvrsto drvo, pa su u stara vremena gradili od nje brodove i kuće, a i Salamun je svu drvenu gradu u veličanstvenom hramu jerusolimskom izradio iz nje. Cedrovina je vrlo skupa, pa danas izrađuju iz nje skupocjene ormare u koje se pohranjuju dragocjenosti. Cedar doživi silnu starost, U Salamunovu gaju blizu vrta Edena u kom su navodno boravili naši praoci Adam i Eva, imade još i danas oko 400 cedra, koji su stari nekoliko hiljada godina. Promjer nekih od tih debla imade čak do 11 metara.

Osim na Libanonu ima cedrova i na Himalaji. Hindusi ga smatraju božanskim drvom pa ga zasaduju u blizini svojih hramova.

I u Evropi ga nalazimo u pojedinim velikim parkovima tako u Engleskoj, Francuskoj i u Njemačkoj oko Rajne. Iz cedrovine cijedi se neka vrst opojno mirisnog ulja. — Drvo koje se tim uljem namaže, ne će crvi nikada rastočiti.

Jedna riječ prouzročila smrt 49 ljudi. U meksikanskom gradu Ohu-lalulco za vrijeme jedne predstave u kazalištu, netko je iznenada viknuo: »Vatra!« Ta je riječ izazvala strahovito zaprepaštenje. Ljudi su pojurili k izlazu gazeći jedan drugoga i rušeći sve što im je stajalo na putu. Da nesreća bude još veća netko je u onoj smućenosti potrgao električnu žicu. Tko se god dotaknuo žice, na mjestu je ostao mrtav. Na taj je način poginulo 49 ljudi. Naknadno se ustanovilo, da se netko htio samo našaliti, pa je iz objesti kriknuo »vatra«, dočim u kazalištu nigdje vatre ni bilo nije. — Ta jedna jedina riječ, koju je jedan nesavjesnik izrekao stajala je života toliko ljudi.

Ne govorite stoga koješta, samo ovako uludo. Dobro promislite prije nego ćete što ovakova reći. Mogli bi jednom jedinom objesnom riječi prouzrokovati mnogo zla.

Čuvajte se nepoznatih pasa. Petgodišnji dječak Jan Koczka našao je na ulici u Budimpešti maloga psića i odnio ga kući. Nakon po prilici tjedan dana, kod psa se pojavili znaci bjesnoće. Ugrizao je dječaka, njegovu majku i njegova oca. Isprva nije tome nitko posvećivao nikakove pažnje. Ali nakon nekoliko dana izbila je bolest, pa su morali odvesti u bolnicu i oca i majku i dječaka i svu njegovu rodbinu, pa i mnogu susjednu djecu, koja su se također običavala igrati s psićem. Za kratko su u bolnici u najstrašnijim mukama umrli i otac i majka i još nekoji od njihovih ukućana. Djeco, čuvajte se nepoznatih pasa.

Kakvo odijelo nose urođenici na otočju Južnog Mora. Kad kome od nas ustreba odijelo, naša će nas majka ili otac odvesti u trgovinu i nakon kratkog pogađanja nabaviti će nam odijelo po volji.

Urođenici na Tonga otočju u Južnom Moru ne mogu promijeniti haljine tako brzo kao mi. Nema u njih trgovina s lijepim izlozima ni odijela na izbor. Svuda oko njih prostiru se samo guste šume, pa kad moraju da se obuku moraju da se dugo muče, dok si ne prirede kakvo takvo odijelo. Dobri se Bog, međutim, i za njih pobrinuo, pa im je dao neku vrst stabla iz kog se može praviti tkanina. Kad stabalca narastu do određene visine i dok su još sasvim mekana, urođeničke ih žene išćupaju ravno ih odrežu i poslažu te šipke jednu uz drugu, pa ih metnu u vodu. U vodi stabalce nabubri i još više omekša, a kako neprestano izlučuje neku vrst lijepila to se svaka stabljika jedna s drugom slijepi, da ih se više ne može raskinuti. Žene zatim lupaju po stabljikama, stružu ih i tiskaju, dok ne postanu tanke i gipke kao tkanina. Nato ih ispiru u vodi i suše na suncu. Često ih znadu obojadisati crvenom ili žutom bojom, a ponekad ih iskite kojekakovim šarama, crtama ili trokutima.

Da znate samo koliko ih muke stoji, dok spremne jednu ovakovu haljinu, a ne kao mi, koji za desetak časaka kupimo gotovo odijelo i odmah ga obučemo.

Ptice pjevice se vraćaju. Kako je poznato naši nas mali pjevači ostavljaju svake jeseni i sele na topli jug da tamo prezime. U proljeće se pak vraćaju opet u naše krajeve u stare lugove i stara gnijezda. Ovih dana neprestano vidimo pojedina jata, kako se sretna, cvrkućući vraćaju. Gdje su bile naše drage ptičice? Velika ih se većina sklonula preko zime u Južnu Francusku, Španjolsku, Siciliju i zapadnu Afriku.

Fuček Martin:

Tri brata

U majke bila tri sina: dva pametna, a treći nešto sulud. Imali nešto ovaca i malenu, trošnu kolibicu. Majka im naskoro umrije, a braća odluču da se dijele. Pametni bijahu sporazumni kako će podijeliti imovinu, no suludi nikako da pristane na njihove predloge. Vrijeme prolazilo. Jednoga će dana braća suludome:

»Hajde, brate, predloži ti, kako ćemo se dijeliti!«

Suludi će:

»Dobro! Dijelićemo najprije ovce. Svaki će od nas trojice sagraditi staju, a u čiju će staju doći ovce, neka budu njegove!«

Braća pristadoše i sagradiše staje. Prva dvojica od lijepih stupova i dasaka, ukrasivši ih raznolikim šarama, a suludi načini staju od pruca i trave. — Vraćajući se ovce s pašu preplašišu se šarenih staja pa jedna za drugom pobježu u staju suludog brata.

»Ovce su moje!« reče suludi »što ćemo sada dijeliti?«

»Tvoje su ovce, a naša kućica, što ćeš više!« rekoše pametna braća, »idi s njima kuda znaš; mi te više ne trebamo!«

Suludi pokupi ovce i ode u svijet. Stiže do neke stare bukve. Ovce se razidoše za pašom, a on sjede pod bukvu. Vjetar je njihao staru i trulu bukvu tako, da je ona škripala, a suludom se pričini da bukva veli:

»Bukva bi ovce!« — »Bukva bi ovce!«

Suludi će: »Kad ćeš dati novce?«

Vjetar zanjiše bukvu, ona zaškripi a bratu se prisluhne: »Sutra — sutra!«

»Dobro, sutra pripravi novce, dobićeš ovce«, reče suludi.

Sutradan, zorom rano pita on bukvu:

»Gdje su novci?« no bukva šuti. Vjetar malo dune, a bukva će:

»Bukva bi ovce!«

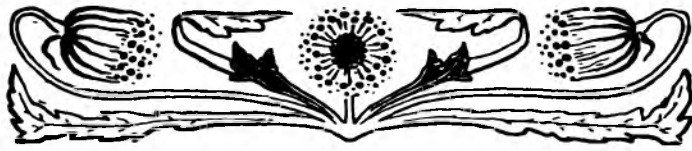
»Daj novce«, reče on,

»Sutra, sutra!«

To ga razljuti, pograbi sjekiru i počne sjeći bukvu. Udari sjekirom nekoliko puta, kad li iz trule bukve počesu padati zlatnici. Stade ih skupljati i kući odnašati, a pozove i braću da mu dođu pomoći odnašat silno blago, koje su u šuplju bukvu spremili sigurno neki razbojnici.

Braća preniješe blago u svoju kolibicu gdje još i danas bogato žive, ako nisu umrli.

P R I R O D A

Pauk slabo vidi. Prem imade pauk osam očiju vidi mnogo slabije nego čovjek. Plijen na koji navaljuje mora se micati da ga može vidjeti. Ako stoji nepomično on ga ne će opaziti. Imade međutim drugo jedno pomagalo, koje mu nadoknađuje slabi vid, a to je opip.

Ogromna žaba, nazvana žaba-vol živi u južnom dijelu Sjeverne Amerike. Duga je 20 cm a teška je oko $\frac{3}{4}$ kile, te je prema tome pravi orijaš među žabama. Na hrptu je maslinasto-zelena, a na trbuhu bijela. Veoma je proždrljiva. Skače na druge male žabice, gmazove, ribice i ptičice i njima se hrani. Njeno je meso dobro i tečno, pa je ribari love udicama, mrežom, a ako je potrebno i pucaju u nju. U nekim mjestima uredili su čitave ribnjake, u kojima tu vrst žaba odgajaju. Tek kažu da je noću nemoguće izdržati u blizini tih ribnjaka, jer žaba-vol tako strahovito krekeće ko da vol buče. Zato se i zove žaba-vol. Zamislite sada ribnjak u kom živi nekoliko tisuća ovakvih žaba, koje sve stanu noću najjednom strahovito kreketati.

Jezero nastalo preko noći. U okolici Napulja baš kraj jedne željezničke postaje jednoga su jutra umjesto lijepog pašnjaka, ljudi opazili prostrano jezero. Noću se čula podzemna grmljavina, a ujutro eto ti krasnog jezera na mjestu gdje dan prije nije bilo ni kaplje vode. Stanovnici toga sela kažu, da se je na istom mjestu već prije 50 godina bilo pojavilo jezero, koje je kasnije ponovno nestalo. Takve promjene na zemaljskoj kori u vezi su s podzemnim potresima raznih zemljinih slojeva. U kraškim krajevima nijesu ništa neobična.

MALA POŠTA

Veleč. Don Andr. Murat, Šipanska Luka, Veseli nas da tako pažljivo pratite naše pisanje. »Ladonja« je stablo orijaške veličine i neobično široke krošnje, koja znade zasjeniti po čitave trgove. U Istri su ga zato djedovi naši sadili skoro u svakom selu nasred glavnog trga pred crkvom pa su se pod njegovim granama u ugodnoj hladovini razgovarali. Ima ga i u Dalmaciji dosta. Književni mu je naziv koprivić a zovu ga i kostela (koščela, kostilja).

Zagonetke i odgonetke

ODGONETKA ZAGONETKE U PROŠLOM BROJU

»Mali Istranin«.

Ispravno su riješili zagonetku: Nikola Beljan, Josip Abramović, Vinko Janeš i Slavko Jugović svi iz Skrada; Dragan Srdoč Zamet; Stipčić Stanislav, Sušak; Ivo Čić, Osijek.

Nagradu dobio: Stanislav Stipčić.

ZAGONETKA. Sastavio: Ivo Čić, Osijek.

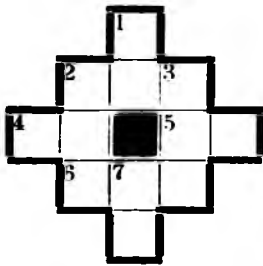
- 1) — — — — Najveći grad naše zemlje po tuđinom
— — — — dio tijela
— — — — hitra kretnja
— — — — prilog
Okomito i vodoravno daje isto.

JEDNADŽBA. Sastavio: Ivo Čić, Osijek

- 2) A = domaća životinja
B = zemlja se vrti oko nje
C = upitna zamjenica
X = lijep gradić na istočnoj obali Istre
A + B + C = X

KRIŽALJKA. Sastavio: Stanislav Stipčić, Sušak

3)

- Vodoravno: 2) sjeverna životinja
4) lična zamjenica
5) zemlja se vrti oko nje
6) rijeka u Egiptu

- Okomito: 1) začim jela
2) član obitelji
3) bolesnik je osjeća
7) treći padež lič. zamj.

Zanimivo je i zabavno rješavati i sastavljati križaljke i ostale zagonetke. Danas mnogi ljudi posizu za tom korisnom i jeftinom zabavom. — Da bude ta omiljela zabava pristupačna i onima, koji nemaju raznih priručnika i skupih leksikona na raspoloženju, sastavljen je jedan opširni leksikon džepnog formata pod imenom

DŽEPNI LEKSIKON

priručnik sa uputom za sastavljanje i rješavanje zagonetaka pa se upozoravaju svi koji žele jeftini leksikon prikladan za svakoga da ga mogu nabaviti u svakoj trafici i knjižari uz cijenu od dinara 28.— ili kod autora uz istu cijenu u kojoj je za provinciju uračunano i pouzeće.

Za prijatelje Malog Istranina stoji knjiga samo 25.— Dinara.

Vladimir Vrdjuka
Medvedgradska ul. 48 Zagreb

KAD STE U ZAGREBU, PODITE

KASTNER i ÖHLERU

SVE ŠTO VAM TREBA NADETE POD JEDNIM KROVOM U NENAMETLJIVOM IZBORU U NAŠOJ TRGOVINI, ILICA 4.

BEZOBVEZNO RAZGLEDAVANJE ROBE, BESPLATNA DOSTAVA ROBE NA AUTOBUS ILI ŽELJEZNIČKU GARDEROBU; POUZDANA I STRUČNA OTPREMA VEĆIH STVARI POŠTOM ILI ŽELJEZNICOM.

KAD NISTE U ZAGREBU, PIŠITE

KASTNER i ÖHLERU

SVE ŠTO VAM TREBA ZA SEBE, OBITELJ I KUĆANSTVO PRUŽA VAM U NAJVEĆEM IZBORU NAŠ GLAVNI KATALOG, AKO GA JOŠ NEMATE, PIŠITE PO NJEGA. JAMČIMO ZA POŠTENU POSLUGU. — NE PRODAJEMO NA SILU. NEODGOVARAJUĆU ROBU IZMJENJujemo ILI VRAĆAMO NOVAC. 53 GODINE SLUŽIMO PUĆANSTVU.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškoviće
ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radiće
ulica 28. — Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gunduliće
ulica 22a.